

LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR

NOTAT 7/1993

*BJØRN STRØM: OPINIONEN OG MENINGER OM
EFFEKTEN AV EF-MEDLEMSKAP*

Landbrukets Utredningskontor

LANDBRUKS
SAMVIRKET

NORGES
BONDELAG

LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR

THE CENTRAL RESEARCH OFFICE FOR AGRICULTURAL ASSOCIATIONS

Schweigaardsgt. 34 C, Postboks 9347 Grønland,
0135 Oslo. Tlf.: (02) 17 34 00. Fax: (02) 17 23 11.

Oslo mai 1993
304lu013.fo

FORORD

Landbrukets Utredningskontor har siden mars 1990, gjennom månedlige opinionsmålinger, fulgt utviklingen i hva folk legger størst vekt på i sin holdning til norsk europapolitikk. Vi har også registrert hvordan de spurte stiller seg til spørsmålet om norsk EF-medlemskap. I april 1991 og 1992 gjorde vi i tillegg en undersøkelse av hva folk trodde ville bli effekten av EF-medlemskap på viktige samfunnsområder. Undersøkelsen var på enkelte områder lagt opp slik at vi kunne foreta sammenlikninger med Statistisk sentralbyrås undersøkelse fra 1972-73.

I dette notatet presenterer vi resultatet fra oppfølgingsundersøkelsen fra april 1993. Spørreundersøkelsen er utført av Norsk Gallup Institutt A/S.

Bjørn Strøm

ISSN 0803-043-X

Landbrukets Utredningskontor – administrativt underlagt Landbrukssamvirkets Felleskontor – er et samarbeidsorgan for:

Norges Bondelag, Norske Melkeprodusenters Landsforbund, Norsk Kjøttamvirke, Norske Egg-sentraller, A.L. Gartnerhallen, Norske Felleskjøp, Norske Potetindustrier, Honningsentralen A/L, NRF-Avlslaget for Norsk Født Fe, Norsk Sveineavlslag, Landteknikk, Gjensidige Forsikring, Fokus Bank A/S, Landkreditt.

**LANDBRUKS
SAMVIRKET**

INNHold:

1.	INNLEDNING	1
1.1	Opplegg for undersøkelsen	1
2.	ØKONOMISK VEKST OG EF-MEDLEMSKAP	7
2.1	Kjønn, alder og inntekt	9
2.2	Region	10
2.3	Partivalg	11
2.4	Holdning til EF-medlemskap og økonomisk vekst	12
3.	STANDARDEN PÅ NORSK MILJØPOLITIKK OG EFFEKTEN AV EF-MEDLEMSKAP	14
3.1	Kjønn og alder	16
3.2	Region	17
3.3	Partivalg	18
3.4	Effekt av EF-medlemskap for standarden på norsk miljøpolitikk og holdning til EF-medlemskap	19
4.	ARBEIDSLEDIGHET OG EF-MEDLEMSKAP	21
4.1	Kjønn og alder	22
4.2	Utdanning og inntekt	23
4.3	Region	24
4.4	Fagorganisering og partivalg.	25
4.5	Effekt av EF-medlemskap for arbeidsledighet og holdning til EF-medlemskap	28
5.	HOLDNING TIL EN EUROPEISK STATSDANNELSE	30
5.1	Kjønn og alder	31
5.2	Region	32
5.3	Partivalg	33
5.4	Holdning til europeisk statsdannelse og holdning til EF-medlemskap	33
6.	VELFERDSORDNINGER OG EF-MEDLEMSKAP	36
6.1	Kjønn og alder	37
6.2	Utdanning og inntekt	38
6.3	Region	39
6.4	Partivalg	40
6.5	Holdning til EF-medlemskap og effekt av EF-medlemskap for offentlige velferdsordninger	41
7.	OPPSUMMERING	43
	LITTERATUR	47

1. INNLEDNING

Vi har gjennom en rekke undersøkelser forsøkt å belyse holdninger til EF-medlemskap og forholdet til europapolitikk med sikte på å kartlegge standpunkt og registrere eventuelle endringer. I denne undersøkelsen har vi ønsket å knytte sentrale politiske emner i europapolitikken direkte til spørsmålet om EF-medlemskap. Det vi ønsket å avdekke var hva folk tror vil bli konsekvensen for en del samfunnsmessige forhold av et EF-medlemskap, og - i ett tilfelle - hva de spurte ville oppleve som en fordel/ulempe i den europeiske utvikling. Det er hva befolkningen tror er *effekten* av norsk EF-medlemskap på norsk politikk som er forsøkt målt.

Tidligere undersøkelser innen dette feltet er bl.a. Statistisk sentralbyrås etterundersøkelse (etter folkeavstemningen) fra 1972-73, og Landbrukets Utredningskontors tilsvarende undersøkelse i 1991 og 1992. Resultatet fra Statistisk sentralbyrås etterundersøkelse er ikke direkte sammenliknbare med våre resultater, men setter vi dem i relasjon til resultatene fra LUs undersøkelser i 1991 og 1992, gir dette et kompletterende bilde med hensyn til aktualitet, holdninger og vektlegginger i 1972 og i dag. Tre av spørsmålene er tematisk beslektet med spørsmål fra SSB-undersøkelsen i 1972. I forhold til undersøkelsen fra 1991 er enkelte elementer i spørsmålsstillingen endret for å høyne presisjonsnivået. Med unntak for spørsmålet om miljøpolitikk vil alle resultatene fra 1992 og 1993 være direkte sammenliknbare med 1991-undersøkelsen. Denne undersøkelsen er direkte sammenliknbar med undersøkelsen fra 1992. Alle undersøkelsene til Landbrukets Utredningskontor er utført i april.

1.1 Opplegg for undersøkelsen

Undersøkelsen er utført av Norsk Gallup Institutt A/S, som ved telefonintervju har stilt spørsmålene til 1028 personer over 17 år i uke 15 i 1993. Telefonkatalogen utgjør basis for utvalget som dermed egentlig er et representativt for "telefonbefolkningen". Feilmarginen ligger i intervallet fra 1,4 til 3,1 prosentpoeng. Underutvalg kan ha vesentlig større feilmarginer. 1991-undersøkelsen var utført av Opinion A/S, og baserte

seg på samme intervjuform og på et tilsvarende utvalg. Her var 1001 personer intervjuet, og slik sett er utvalgsstørrelsene omlag identisk.

De spørsmålene vi stilte var ment å avdekke folks holdninger i spørsmålet om EF-medlemskap og økonomisk vekst, miljøpolitikk, arbeidsledighet, opprettelsen av en EF-stat og offentlige velferdsordninger.

SPØRSMÅLENE SOM BLE STILT VAR:

1. Tror du den økonomiske vekst her i landet vil bli større hvis vi blir medlem av EF, tror du den blir mindre eller tror du EF-medlemskap vil bety lite for den økonomiske veksten?
2. Tror du at et norsk EF-medlemskap vil føre til høyere standard på norsk miljøpolitikk, vil det ha liten betydning eller vil et norsk EF-medlemskap føre til lavere standard på norsk miljøpolitikk?
3. Tror du at norsk EF-medlemskap vil føre til større arbeidsledighet i Norge, tror du arbeidsledigheten blir mindre eller vil medlemskap ha liten betydning for arbeidsledigheten?
4. Vil du se det som en fordel eller ulempe om EF utvikler seg til en samlet stat - Europas forenede stater?
5. Tror du de offentlige velferdsordningene vil bli bedre ved norsk EF-medlemskap, tror du de blir dårligere eller tror du medlemskap vil ha liten betydning for de offentlige velferdsordninger?

Vi har siden april 1990 kartlagt opinionens vektlegging av hva som er viktigst for norsk europapolitikk. Disse holdninger har endret seg noe over tid, men endringene fra måned til måned har i liten grad vært markante. De forhold som i størst grad vektlegges når det blir spurt om hva som er viktigst for valg av norsk europapolitikk er arbeidsledighetsspørsmålet, norsk næringslivs adgang til EFs indre marked, og spørsmålet knyttet til selvråderett. Disse resultatene er på ingen måte oppsiktsvekkende hverken i

forhold til debatten fra 1972, eller det vi alt nå kan skimte som de vesentligste elementer i den nye EF-debatten.

Sammenlikner vi resultatene av spørsmålet om hva som er viktigst for norsk europapolitikk i april 1993 med de tilsvarende tall fra april 1991 og 1992 er de viktigste endringene at færre - særlig sammenliknet med 1991 - vektlegger arbeidsledighet, mens markert flere ser selvråderett som viktigst for norsk europapolitikk. Distriktpolitikk har også styrket sin plass som forhold som tillegges vekt i norsk europapolitikk fra 1991 til 1992, noe som blir bekreftet gjennom undersøkelsen fra 1993. Blant tilhengerne av norsk EF-medlemskap er det hensynet til norsk næringslivs adgang til EFs indre marked og ønsket om innflytelse i Europa som er de forhold som vektlegges mest. I forhold til de tidligere undersøkelsene viser 1993-tallene at ja-siden har økt sin tilbøyelighet til svare at det er adgangen til EFs indre marked som er viktigst for europapolitikken. Nei-siden vektlegger i størst grad hensynet til selvråderetten og arbeidsledighetsspørsmålet i 1993. Dette bekrefter i stor grad inntrykket fra de tidligere undersøkelsene, samt tendensen til at "selvråderett" har økt sin svarfrekvens over tid mens arbeidsledighetsspørsmålet er svekket i tidsrommet. På nei-siden er distriktsintesser et område som blir vektlagt av en ikke ubetydelig andel.

Viktigst for norsk europapolitikk: April 1991, 1992 og 1993, Svarfordeling (%)			
	1991	1992	1993
Arbeidsledighet	30	24,7	23,0
Indre marked	19	16,0	18,0
Distriktsint.	4	9,0	9,1
Miljøspørsmål	15	14,0	10,7
Selvråderett	13	17,7	22,6
Innflytelse i Europa	9	10,8	10,3
Ingen	1	1,6	1,1
Ikke sikker	9	5,5	5,3
1991: Opinion A/S, 1992 og 1993: Norsk Gallup Institutt A/S			
LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR			

Spørsmålet som ble stilt var: "Hvilke av følgende forhold synes du er det viktigste for valg av en norsk europapolitikk?"

1) - Arbeidsledighetsspørsmålet, 2) - norske bedrifters adgang til EFs indre marked, 3) - norske distriktsinteresser, 4) - Miljøspørsmålet, 5) - norsk mulighet til å fatte egne avgjørelser 6) - norsk innflytelse i Europa 7) - ingen, og 8) - ikke sikker. Spørsmål 5 er reelt sett spørsmålet om norsk selvråderett.

Fra LUs månedlige barometer for EF- og europaspørsmål

Standpunkt til EF-medlemskap/viktigst for norsk europapolitikk: April 1991, 1992 og 1993: Svarfordeling (%)									
	JA			NEI			USIKKER		
	1991	1992	1993	1991	1992	1993	1991	1992	1993
Arbeidsledighet	24	15,1	11,5	32	26,6	23,5	40	35,7	35,2
Indre marked	36	35,5	45,3	6	2,5	3,7	10	10,4	12,2
Distriktsint.	2	1,6	9,1	8	17,2	15,1	3	6,2	6,3
Miljøspørsmål	10	13,6	10,7	20	14,6	11,7	16	13,9	12,6
Selvråderett	5	6,1	22,6	22	29,0	36,0	11	16,0	18,5
Innflytelse i Europa	16	24,7	10,3	3	2,2	3,4	6	4,5	6,4
Ingen	0	0,8	1,1	1	2,5	1,7	1	1,3	0,3
Ikke sikker	6	2,3	5,3	9	5,4	4,9	13	10,3	8,2
1991: Opinion A/S, 1992 og 1993: Norsk Gallup Institutt A/S									
LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR									

I motsetning til spørsmålsstillingen over kobler vi i denne undersøkelsen spørsmålene direkte til EF-medlemskap, og hvilke konsekvenser folk tror dette vil ha for sentrale politikk områder. Økonomisk relaterte spørsmål og spørsmålet om økonomisk vekst vil stå sentralt i enhver debatt om tilknytningsform til EF. Vi har registrert at 10,7 prosent mener at miljøspørsmål er det viktigste forhold i valg av norsk europapolitikk. Spørsmålet knyttet til miljøpolitikk tar sikte på å måle hvordan folk tror et EF-medlemskap vil innvirke på norsk miljøpolitikk. Det forholdet som opptar den største andelen når det gjelder valg av europapolitikk er arbeidsledighetsspørsmålet. Dette spørsmålet har vi i denne undersøkelsen satt i relasjon til EF-medlemskap, og hvordan folk tror arbeidsledigheten vil påvirkes av et norsk EF-medlemskap. Problematikken i forhold til EFs unionsplaner og utkastet til en Unionstraktat som ble vedtatt i Maastricht kan relateres til spørsmålet om holdning til Europas forenede stater. Vi har valgt å knytte spørsmålet til "en samlet stat" og "Europas forenede stater", og gjenspeiler derfor ikke alle varianter og samarbeidsgrader som er tenkelige innen rammen av EF-systemet. Det siste spørsmålet er knyttet til velferdsstaten og hvordan folk tror denne vil utvikle seg hvis

Norge var EF-medlem. Vi har her valgt å bruke begrepet "offentlige velferdsordninger" for å operasjonalisere konseptet 'velferdsstat'.

Der hvor det i dette notatet er foretatt sammenlikninger med - og presentasjon av - tall fra Statistisk sentralbyrås undersøkelse vil det dreie seg om sammenslåtte tall.

Etterundersøkelsen opererer med to del-utvalg som presenteres separat, men de enkelte del-utvalg vil ikke bli presentert i dette notatet. Dette betyr at Statistisk sentralbyrås undersøkelse slik den blir presentert her, vil ha nesten dobbelt så mange personer i sitt utvalg som det vi opererer med.

2. ØKONOMISK VEKST OG EF-MEDLEMSKAP

På bakgrunn av tall fra SSBs etterundersøkelse i 1972 og tall fra LUs 1991 og 1992-undersøkelser, samt på bakgrunn av debatten om EF og EØS (adgang til EFs indre marked) er det rimelig å anta at problemstillingen knyttet til økonomisk vekst også oppfattes som relevant i 1993. Det forhold at spørsmål om arbeidsledighet og norsk næringslivs adgang til EFs indre marked - som i høyeste grad er økonomisk relaterte forhold - blir vektlagt av omlag 40 prosent som viktigst for norsk europapolitikk underbygger dette. Med utgangspunkt i resultatet fra SSBs undersøkelse var det grunn til å forvente at en vesentlig større andel vil oppgi større vekst enn mindre vekst på spørsmålet om effekten av et EF-medlemskap. Dette ble i noen grad bekreftet av undersøkelsen i 1991, mens 1992-undersøkelsen i langt mindre grad underbygget en slik antagelse. Endringen fra 1991 til 1992 viste at færre trodde EF-medlemskap ville gi større vekst, mens flere svarte at medlemskap ville gi mindre vekst.

Til tross for at spørsmålet fra 1972 er litt annerledes utformet er det tilnærmet identisk med vårt spørsmål. Sammenligningen av svarene gir et inntrykk av stor grad av samsvar mellom 1972 og 1991. Hovedforskjellen er at ikke sikker gruppen fra 1991 er vesentlig større enn vet-ikke gruppen fra 1972. Videre er den gruppen som svarer "større vekst" noe mindre i 1991 enn den tilsvarende gruppen i 1972. Etterundersøkelsen fra 1972 viser at over 40 % av de spurte mente at et EF-medlemskap ville føre til større økonomisk vekst, mens 15 % svarte at det ville medføre mindre økonomisk vekst. Undersøkelsen i 1991 avtegnet mye av det samme bildet, men usikkerheten var vesentlig høyere. Resultatet fra 1992 avviker markert fra 1991 - og dermed også 1972 - ved at en vesentlig større andel - 25.1 % - svarer at den økonomiske vekst vil bli mindre ved et EF-medlemskap. I 1991 var den tilsvarende andelen 12 prosent. Andelen som mener at det vil bli større vekst er redusert fra 35 prosent i 1991 til omlag 30 prosent i 1992. Andelen som mener at et EF-medlemskap vil ha liten betydning er stabil på rundt 30 prosent.

FRA ETTERUNDERSØKELSEN (1972-73)

Spørsmålet Statistisk sentralbyrå stilte var:

"Tror De at den økonomiske vekst her i landet vil bli vesentlig større hvis vi blir medlem i EF enn om vi blir stående utenfor, tror De den vil bli vesentlig mindre, eller tror De medlemskap vil bety lite for den økonomiske veksten her i landet?"

NOS A 544

EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ØKONOMISK VEKST 1972, 1991, 1992 OG 1993 (%)					
	1972		1991	1992	1993
Større vekst	43,2	Større vekst	35	29,9	28,5
Mindre vekst	15,0	Mindre vekst	12	25,1	27,4
Samme vekst	30,5	Liten betydning	32	29,9	30,8
Vet ikke	11,3	Ikke sikker	21	15,1	13,3
	100,0		100	100,0	100,0

Resultatet fra undersøkelsen i 1993 forsterker det inntrykket som ble dannet i 1992: andelen som mener at den økonomiske veksten blir henholdsvis mindre og større tenderer i retning av å være like stor. Andelen som svarer at de er usikre er noe redusert. Det er først og fremst tendensen til å svare "større vekst" som er redusert sammenliknet med SSB-undersøkelsen fra 1972 og LU-undersøkelsen fra 1991. Samtidig har andelen som svarer "mindre vekst" økt merkbart.

2.1 Kjønn, alder og inntekt

Hovedforskjellen mellom kvinner og menn i forholdet til EF-medlemskap og økonomisk vekst er at kvinner er mer usikre enn menn. Usikkerheten blant kvinnene har imidlertid blitt redusert både i forhold til 1991 og 1992. Menn er i større grad tilbøyelig til å svare "større vekst" enn kvinnene, mens situasjonen er motsatt med hensyn til tilbøyeligheten til å svare "mindre økonomisk vekst" ved et EF-medlemskap. Dette bekrefter det forholdet som avtegnet seg i 1992-undersøkelsen.

Med hensyn til alder er det i gruppen over 60 år vi finner størst tilbøyelighet til å svare "mindre vekst", og det er bare i denne alderskategorien at denne andelen er større enn andelen som svarer "større vekst". Dette bekrefter funnet fra 1992-undersøkelsen, men er en markert endring i forhold til undersøkelsen i 1991 der denne gruppen var desidert mest usikker. En mer generell tendens er at tilbøyeligheten til å svare "mindre vekst" har økt i alle aldersgrupper, mens troen på økt vekst ved EF-medlemskap er på tilsvarende vis redusert i forhold til både 1991- og 1992-undersøkelsen.

ALDER OG KJØNN: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ØKONOMISK VEKST (1993 - %)							
	MENN	KVIN.		UND. 30 ÅR	30 - 44 ÅR	45 - 59 ÅR	OVER 60 ÅR
Større vekst	34,3	22,8		30,0	33,9	28,7	21,0
Mindre vekst	21,6	33,0		18,8	26,5	25,4	38,9
Liten betydn.	35,0	26,8		33,3	31,8	33,6	25,3
Ikke sikker	9,1	17,4		17,9	7,9	12,2	14,9
	100,0	100,0		100,0	100,0	99,9	100,1

Troen på økt økonomisk vekst øker med økende inntekt, mens tilbøyeligheten til å svare "mindre vekst" avtar. Andelen som svarer "liten betydning" er noe større i inntektsklassen mellom 250- og 350.000 kroner enn i de andre inntektsklassene, mens andelen usikre er høyest i inntektsklassen under 150.000. Tilbøyeligheten til å svare

"mindre vekst" har økt i alle inntektsklassene sammenliknet med 1992, men mest i gruppen med familieinntekt under 150.000. Sett under ett bekrefter resultatet i 1993 i all hovedsak det som undersøkelsen i 1992 avdekket.

FAMILIEINNTÉKT: EFPEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ØKONOMISK VEKST (1993 - %)				
	Under 150.000	150.000-249.000	250.000-349.000	OVER 350.000
Større vekst	13,5	26,9	27,4	41,7
Mindre vekst	40,2	29,1	23,5	20,0
Liten betydning	27,7	33,2	37,2	32,3
Ikke sikker	18,6	10,8	11,8	6,0
	100,0	100,0	99,9	100,0

2.2 Region

Det er på østlandsområdet vi finner størst tro på større økonomisk vekst ved et EF-medlemskap. Dette samsvarer i rimelig grad med hva vi fant i undersøkelsene i 1991 og 1992. En større andel svarer "mindre" enn "større" med hensyn til økonomisk vekst ved EF-medlemskap. Endringen som kan registreres innenfor det regionfordelte resultatet er i Trøndelag, der andelen som svarer "større vekst og "liten betydning" blir markert redusert og hvor andelen svar i kategorien "mindre vekst" og "usikker" øker tilsvarende.

Tendensen til å svare "mindre økonomisk vekst" er økende eller stabil i alle regioner sammenliknet med 1992. I forhold til 1991 har denne tendensen vist en markert økning til fordel for svar kategorien "mindre økonomisk vekst".

REGION: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ØKONOMISK VEKST (1993 - %)						
	OSLO/ AKHUS	ØVR. ØSTL.	SØR- LAND.	VEST- LAND.	TRND. LAG	NORD- NORGE
Større vekst	37,6	35,1	28,3	25,3	23,5	20,2
Mindre vekst	16,8	27,6	28,2	28,1	33,7	38,3
Liten betydning	35,9	26,9	27,5	34,5	25,4	27,4
Ikke sikker	9,6	10,3	16,0	12,2	17,5	14,2
	100,0	99,9	100,0	100,1	100,1	100,1

2.3. Partivalg

Blant de politiske partiers velgere er det i nei-partiene - mellompartiene og SV - en klar overvekt som tror at det blir "mindre økonomisk vekst" med et EF-medlemskap. Troen på økt økonomisk vekst er størst blant høyrevelgerne (57,7 %), FrP-velgerne (44,2 %) og Arbeiderpartivelgerne (37,4 %). Slik sett har ja- og nei-partienes velgerkorps en ulik oppfatning av virkeligheten når det gjelder et EF-medlemskaps effekt på økonomisk vekst. Usikkerheten er størst blant KrF-velgerne (19,0 %), mens tilbøyeligheten til å svare at EF-medlemskap har liten betydning for den økonomiske vekst er lavest i FrPs velgerkorps (23,8 %) og høyest blant SV-velgerne (36,5 %).

Utviklingen fra 1991-undersøkelsen til 1992-undersøkelsen var i hovedsak at andelen som svarte "mindre vekst" hadde vokst markert i alle velgerkorpsene, med unntak av Arbeiderpartiets hvor situasjonen var stabil. Tilsvarende var andelen som svarte "større vekst" blitt redusert i alle velgergrupper. 1993-undersøkelsen bekrefter bare delvis denne tendensen. Med hensyn til Arbeiderpartiets velgere er utviklingen i tråd med den utviklingen som ble registrert i de andre velgerkorpsene fra 1991 til 1992. På den andre siden øker velgerkorpsene i ja-partiene Høyre og FrP sin tilbøyelighet til å svare "større økonomisk vekst" sammenliknet med 1992. Andelen som svarer "mindre vekst" er

reduisert blant KrF-velgerne, noe som bl.a. gir seg utslag i høyere svarandel for "større økonomisk vekst". I SP øker andel svar i kategorien "mindre vekst" markert. I den grad vi kan betrakte "økt økonomisk vekst" som et positivt ladet begrep i samfunnsdebatten, kan det synes som om hovedskillelinjen i dette spørsmålet følger den partipolitiske skillelinjen i EF-saken. Ja-partienes velgere ser i stor grad EF-medlemskap som fremmer av økonomisk vekst, mens nei-partienes velgerkorps i større grad mener at et norsk EF-medlemskap vil føre til mindre økonomisk vekst.

PARTIVALG: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ØKONOMISK VEKST (1993 - %)						
	SV	AP	SP	KrF	H	FrP
Større vekst	16,4	37,4	2,7	20,3	57,7	44,2
Mindre vekst	37,7	20,9	64,1	26,4	8,9	20,2
Liten betydning	36,5	28,5	28,3	34,3	26,5	23,8
Ikke sikker	9,4	13,2	4,9	19,0	6,9	11,8
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

2.4 Holdning til EF-medlemskap og økonomisk vekst

Ikke uventet er det blant de som svarer ja på spørsmålet om norsk EF-medlemskap vi finner den sterkeste troen på økonomisk vekst ved et medlemskap. På nei-siden er det størst tilbøyelighet til å svare at EF-medlemskap vil føre til mindre økonomisk vekst, mens det i gruppen av usikre er det en svarandel på mellom 20 og 30 prosent i de tre hovedkategoriene. Tilbøyeligheten til å svare at EF-medlemskap har "ingen betydning" for den økonomiske veksten er større blant de som sier nei til norsk EF-medlemskap, enn i gruppen av usikre og blant de spurte på ja-siden. Endringene sammenliknet med undersøkelsen i 1992 er relativt moderate.

Resultatene er i rimelig samsvar med våre forventninger om hvordan standpunktet til EF-medlemskap korresponderer med synet på økonomiske vekstmuligheter ved et EF-

medlemskap. Er man positiv til EF-medlemskap ser man også en positiv utvikling i form av økt økonomisk vekst ved et EF-medlemskap. Er man negativ til EF-medlemskap, mener man i stor grad at dette gir seg utslag i negative konsekvenser i form av redusert økonomisk vekst. Det kan innvendes at økt økonomisk vekst i seg selv ikke nødvendigvis blir oppfattet som et gode (det kan tvert imot bli betraktet som negativt), men det er ingen indikasjoner på at denne oppfatningen har gjennomsyret befolkningen. Et spørsmål vårt materiale ikke gir svar på er om det er synet på EF-medlemskap som er bestemmende for hvordan man tror det går med den økonomiske veksten, eller om det er hvordan folk vurderer medlemskapets effekt på den økonomiske vekst som bestemmer standpunktet til norsk EF-medlemskap.

HOLDNING TIL EF-MEDLEMSKAP: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ØKONOMISK VEKST (1992 OG 1993 - %)						
	JA		NEI		USIKKER	
	1992	1993	1992	1993	1992	1993
Større vekst	61,0	65,1	7,9	7,5	22,2	24,8
Mindre vekst	3,6	3,1	47,4	46,4	19,6	20,9
Liten betydning	29,1	24,4	32,4	36,3	26,8	28,1
Ikke sikker	6,4	7,4	12,3	9,8	31,4	26,2
	100,1	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

3. STANDARD PÅ NORSK MILJØPOLITIKK OG EFFEKTEN AV EF-MEDLEMSKAP

Etterundersøkelsen fra 1972 viser at en stor andel av de spurte (39,2 %) svarte at det ville bli lettere å bekjempe naturforurensningen ved et EF-medlemskap, mens omlag 15 % mente det ville bli vanskeligere og nærmere 36 prosent trodde at et EF-medlemskap ville ha lite å si. Statistisk sentralbyrå bruker begrepet naturforurensning, som i datidens terminologi må kunne sidestilles med miljøproblemer og miljøspørsmål. På vårt spørsmål i 1991-undersøkelsen - om en trodde det ville bli lettere, vanskeligere eller ha liten betydning med et EF-medlemskap i forhold til å løse miljøproblemene - svarte 30 % at de trodde det ville bli lettere å bekjempe miljøproblemene med et EF-medlemskap. I 1992-undersøkelsen endret vi spørsmålsstillingen til "høyere standard på norsk miljøpolitikk", noe som gjør at det ikke er riktig å sammenlikne svarene fra 1991-undersøkelsen med 1992-undersøkelsen. Svarene i 1992 indikerte imidlertid at andelen som mente at det ville bli lavere standard på norsk miljøpolitikk med et EF-medlemskap var vesentlig høyere enn andelen som trodde dette ville medføre "høyere standard". Andelen som mente at dette ville ha liten betydning var på omlag 1/3 av utvalget.

Andelen som svarer "høyere standard" er i 1993-undersøkelsen på 16,6 prosent, noe som er noe lavere enn tilsvarende tall i 1992. Svarandelen som velger "lavere" standard" er 31,9 prosent, og det betyr at også dette svaralternativet har fått redusert sin andel av svarene sett i forhold til 1992. Andelen som mener at EF-medlemskap har liten betydning for standarden på norsk miljøpolitikk øker med nærmere 10 prosentpoeng fra 1992 til 1993.

EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR MILJØ OG MILJØPOLITIKK (1972, 1991, 1992 OG 1993- %)						
1972		1991			1992	1993
Letter å bekjempe	39,2	Letter å bekjempe	30	Høyere standard	19,2	16,6
Vanskeligere	15,5	Vanskeligere	22	Lavere standard	35,4	31,9
Har lite å si	35,9	Liten betydning	33	Liten betydning	32,5	41,1
Vet ikke	9,4	Ikke sikker	15	Ikke sikker	12,9	10,3
	100,0		100		100,0	99,9

Spørsmålet Statistisk sentralbyrå (1972-73) stilte var:

Tror De at medlemskap i EF vil gjøre det lettere eller vanskeligere eller ha lite å si for arbeidet med å bekjempe naturforurensningene i her i landet?

NOS A 544

Spørsmålet som ble stilt i LUs 1991-undersøkelse var:

Tror du EF-medlemskap vil gjøre det lettere å bekjempe miljøproblemene, vil det bli vanskeligere eller vil medlemskap ha liten betydning?

Landbrukets Utredningskontor, Notat 4/1991

3.1 Kjønn og alder

Hovedforskjellen mellom kvinner og menn når det gjelder troen på hvilke effekt et EF-medlemskap kan ha på standarden på norsk miljøpolitikk er at kvinner er noe mer usikre enn menn, mer tilbøyelig til å svare "lavere standard" og svarer i mindre grad "høyere standard" enn menn. 7,6 prosent av mennene svarer at de er "ikke sikker", mens tilsvarende tall for kvinnene er 12,9 %.

I aldersgruppene under 44 år er det en andel på omlag 30 prosent som svarer at et EF-medlemskap vil resultere i lavere standard for norsk miljøpolitikk. Andelen som svarer "høyere standard" varierer fra 14,5 prosent i aldersgruppen over 60 år til 17,9 prosent i aldersgruppen under 30 år. Mellom 40 og 50 prosent i aldersgruppene mellom 30 og 60 år mener at EF-medlemskap vil ha liten betydning for standarden på norsk miljøpolitikk, mens mellom 30 og 40 prosent blant de yngste og eldste velger dette svaralternativet.

ALDER OG KJØNN: EF-EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR STANDARDEN PÅ NORSK MILJØPOLITIKK (1993 - %)							
	MENN	KVIN.		UND. 30 ÅR	30 - 44 ÅR	45 - 59 ÅR	OVER 60 ÅR
Høyere standard	21,5	12,0		17,9	16,3	17,6	14,5
Lavere standard	28,2	35,5		31,8	31,8	27,7	35,3
Liten betyd.	42,7	39,6		36,7	45,8	46,8	37,2
Ikke sikker	7,6	12,9		13,6	6,1	7,9	13,0
	100,0	100,0		100,0	100,0	100,0	100,0

3.2 Region

Når det gjelder regionale forskjeller ser vi at på Vestlandet, Sørlandet, i Trøndelag og i Nord-Norge er tilbøyeligheten til å mene at EF-medlemskap vil resultere i lavere standarder for norsk miljøpolitikk vesentlig større enn andelen som svarer "høyere standard". Imidlertid er prosentdifferansen mindre i 1993 enn i 1992. Dette er et resultat av en økende tendens til å svare at EF-medlemskap har "liten betydning" for norsk miljøpolitikk. I de to østlandsregionene er andelen som svarer "høyere standard" redusert, mens svaralternativet "liten betydning" har fått økt sin andel av svarene.

REGION: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR STANDARDEN PÅ NORSK MILJØPOLITIKK (1993 - %)						
	OSLO/ AKHUS	ØVR. ØSTL.	SØR- LAND.	VEST- LAND.	TRND. LAG	NORD- NORGE
Høyere standard	19,9	13,5	16,6	17,1	14,0	13,0
Lavere standard	29,1	26,3	32,1	31,0	34,4	39,2
Liten betydning	43,7	53,9	39,3	43,6	34,2	34,6
Ikke sikker	7,3	6,2	11,8	8,3	17,4	13,2
	100,1	100,0	100,1	99,9	100,1	99,9

3.3 Partivalg

I lys av partivalg avtegner resultatet et bilde der nei-partiene SV og SPs velgere i markert større grad enn velgerne til ja-partiene svarer at et EF-medlemskap vil føre til lavere standard for norsk miljøpolitikk. 54,4 prosent av SP-velgerne og 50,3 prosent av SVs velgerkorps svarer "lavere standard". Dette betyr at andelen svar i denne kategorien er redusert i forhold til 1992-undersøkelsen. Blant ja-partienes velgere, samt KrF-velgerne, er det størst tilbøyelighet til å svare at EF-medlemskap vil ha "liten betydning" for standarden på norsk miljøpolitikk. Ser vi på Arbeiderpartiets velgerkorps svarer 24,4 prosent "høyere standard", mens 26,5 prosent svarer lavere standard. Forholdet mellom disse svarkategoriene innefor dette velgerkorpset er dermed byttet om fra 1992 til 1993. Ser vi på Høyres velgerkorps merker vi oss at svarandelen "liten betydning" er på over 50 prosent. Disse resultatene avspeiler i noen grad en forskjellig tilbøyelighet mellom nei-partienes og ja-partienes velgerkorps med hensyn til om et EF-medlemskap vil ha effekt på norsk miljøpolitikk og hvilken effekt medlemskap i så tilfelle vil ha.

PARTIVALG: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR STANDARDEN PÅ NORSK MILJØPOLITIKK (1993 - %)						
	SV	AP	SP	KrF	H	FrP
Høyere standard	7,2	24,4	4,4	15,0	27,6	25,2
Lavere standard	50,3	26,5	54,4	26,4	15,7	21,0
Liten betydning	34,7	35,6	34,5	45,4	50,8	39,6
Ikke sikker	7,8	13,6	6,7	13,2	5,9	14,3
	100,0	100,1	100,0	100,0	100,0	100,1

3.4 Effekt av EF-medlemskap for standarden på norsk miljøpolitikk og holdningen til EF-medlemskap

Spørsmålet fra 1972 om hvordan folk trodde evnen til å bekjempe "naturforurensninger her i landet", og 1991-undersøkelsen hvor spørsmålet var hvordan et norsk EF-medlemskap ville innvirke på bekjempelsen av miljøproblemer, viser en klar oppsplitting av befolkningen med hensyn til hvordan man ser på forholdet mellom EF-medlemskap og miljøpolitikk. En ikke ubetydelig andel har i våre undersøkelser vektlagt miljøpolitikk som viktigst for norsk europapolitikk. Vi forventet en klar tendens til at medlemskapstilhengerne i overveiende grad ville tro at EF-medlemskap ville medvirke til en høyere standard på norsk miljøpolitikk, mens nei-siden ville ha en oppfatning av at medlemskap ville medføre en lavere standard på norsk miljøpolitikk.

Når det gjelder ja-siden viser 1993-tallene at 35,6 prosent av de spurte mener at medlemskap ville gi høyere standard på norsk miljøpolitikk, mens 47,1 prosent svarte "liten betydning". På nei siden tror 49,6 prosent at standarden på norsk miljøpolitikk blir lavere med et EF-medlemskap, mens 37,2 prosent mener medlemskap har liten betydning. Blant gruppen av usikre i spørsmålet om norsk EF-medlemskap ser vi at 41,6 prosent svarer "liten betydning", 24,6 Prosent "lavere standard" og 15,6 prosent svarer "høyere standard".

Sammenlikner vi med undersøkelsen fra 1992 ser vi at det er en økende tendens til å mene at et EF-medlemskap vil ha "liten betydning" for standarden for norsk miljøpolitikk, og dette gjelder samtlige grupper i spørsmålet om norsk EF-medlemskap. På nei-siden er imidlertid utslaget større enn på ja-siden, og hvor en mindre andel i 1993 mener at standarden på norsk miljøpolitikk blir lavere ved EF-medlemskap enn hva som var tilfelle i 1992.

HOLDNING TIL EF-MEDLEMSKAP: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR STANDARDEN PÅ NORSK MILJØPOLITIKK (1992 OG 1993 - %)						
	JA		NEI		USIKKER	
	1992	1993	1992	1993	1992	1993
Høyere standard	38,6	35,6	4,0	5,1	16,9	15,6
Lavere standard	10,8	10,5	60,5	49,6	29,8	24,6
Liten betydning	42,7	47,1	23,5	37,2	32,6	41,6
Ikke sikker	7,9	6,8	12,0	8,1	20,7	18,2
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Spørsmålet i 1991-undersøkelsen var:

Tror du EF-medlemskap vil gjøre det lettere å bekjempe miljøproblemene, vil det bli vanskeligere eller vil medlemskap ha liten betydning?

HOLDNING TIL EF-MEDLEMSKAP: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR BEKJEMPELSE AV MILJØPROBLEMER (1991 - %)			
	JA	NEI	USIKKER
Lettere å bekjempe	50	12	25
Vanskeligere	10	34	22
Liten betydning	31	40	26
Ikke sikker	10	14	26
	101	100	99

4. ARBEIDSLEDIGHET OG EF-MEDLEMSKAP

I forhold til i 1972 kan vi i større grad si at arbeidsledighet som fenomen er tilstedeværende i det norske samfunn. Dette forhindret ikke at arbeidsledighetsspørsmålet var et tema under EF-kampen i 1972. Tall fra Statistisk sentralbyrås etterundersøkelse viser at de spurte var delt i synet på effekten av et EF-medlemskap på arbeidsledigheten. Nærmere 40 prosent mente at det ville ha liten betydning, mens forholdet mellom de som svarte at arbeidsledigheten ville bli større eller mindre var rimelig likt. 1991-undersøkelsen viste at hovedforskjellen i forhold til 1972 var en markert reduksjon i andelen som svarte at EF-medlemskap ville gi mindre arbeidsledighet, samt en økning i andelen som mente det ville føre til større arbeidsledighet. 1992-undersøkelsen bekreftet og forsterket dette inntrykket. Halvparten svarte "større arbeidsledighet", mens andelen som svarte mindre arbeidsledighet var forholdsvis konstant i forhold til undersøkelsen fra 1991.

1993-tallene er i stor grad samsvarende med de resultater vi fant i 1992-undersøkelsen. Det er vært å merke seg at omlag 60 prosent mener at et EF-medlemskap vil ha - positiv eller negativ - effekt på sysselsettingen. Usikkerheten i dette spørsmålet var i 1993 6,2 prosent, noe som er på nivå med fjorårets undersøkelse.

EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ARBEIDSLEDIGHET (1972,1991, 1992 OG 1993- %)				
	1972	1991	1992	1993
Større arb.ledighet	27,1	34	49,5	49,8
Mindre arb.ledighet	24,3	14	14,7	11,6
Liten betydning	39,8	37	28,6	32,4
Vet ikke	8,8	15	7,2	6,2
	100,0	100	100,0	100,0

Spørsmålet Statistisk sentralbyrå stilte var:

Tror De norsk medlemskap i EF vil føre til større arbeidsløshet enn om vi ikke blir medlem, tror De arbeidsløsheten vil bli mindre, eller mener De medlemskap i EF vil bety lite for utviklingen av arbeidsløsheten?

NOS A 544

4.1 Kjønn og alder

Hovedforskjellen mellom kvinner og menn når det gjelder hvordan effekten av EF-medlemskap på arbeidsledighet vurderes, var i 1991-undersøkelsen den markert mye større usikkerhet blant kvinner enn blant menn. Usikkerheten ble vesentlig redusert i 1992-undersøkelsen for begge kjønn, men mest for kvinner. I 1993-undersøkelsen reduseres usikkerheten blant kvinner ytterligere. Blant kvinnene er andelen som svarer "større arbeidsledighet" 55,1 prosent, mens den i 1992 var 52,7 prosent. Blant menn svarer 44,3 prosent at arbeidsledigheten vil bli større som følge av norsk EF-medlemskap, mens det tilsvarende tallet i 1992 var 46,2 prosent. 38,8 prosent av mennene mener at EF-medlemskap vil ha liten betydning for arbeidsledigheten, mens 12,0 prosent tror den blir mindre. Blant kvinnene svarer 26,2 prosent "liten betydning", mens 11,2 prosent tror arbeidsledigheten blir mindre.

KJØNN: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ARBEIDSLEDIGHET (1992 OG 1993 - %)				
	MENN		KVINNER	
	1992	1993	1992	1993
Større	46,2	44,3	52,7	55,1
Mindre	15,2	12,0	14,2	11,2
Liten betyd.	33,8	38,8	23,5	26,2
Ikke sikker	4,8	4,8	9,5	7,4
	100,0	99,9	99,9	99,9

Ser vi på de forskjellige aldersgrupper og spørsmålet om hva folk tror et EF-medlemskap vil føre til med hensyn til arbeidsledighet, finner vi at mellom 45 og 55 prosent i alle alderskategorier mener at denne vil bli større. Dette er omlag det samme som ble observert i 1992-undersøkelsen, og er en markert økning i forhold til 1991. Tilbøyeligheten til å svare "liten betydning" er mellom 30 og 35 prosent i samtlige aldersklasser.

ALDER: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ARBEIDSLEDIGHET (1993 - %)				
	UND. 30 ÅR	30 - 44 ÅR	45 - 59 ÅR	OVER 60 ÅR
Større arbeidsledighet	50,1	48,8	46,9	52,4
Mindre arbeidsledighet	11,6	12,6	12,9	9,8
Liten betydning	30,0	34,1	35,5	31,3
Ikke sikker	8,4	4,5	4,7	6,6
	100,1	100,0	100,0	100,1

4.2 Utdanning og inntekt

Tilbøyeligheten til å svare at arbeidsledigheten blir større med et EF-medlemskap avtar med økende utdanning. 53,9 prosent av dem med grunnskole, 52,6 prosent av gruppen med videregående utdanning og 40,2 prosent i gruppen av universitets- og høyskoleutdannede tror på større arbeidsledighet. Andelen som mener at arbeidsledigheten blir mindre er på 8 - 15 prosent i alle utdanningskategoriene. Derimot øker tilbøyeligheten til å svare at EF-medlemskap har liten betydning blant de med universitets- og høyskoleutdanning (40,9 %), mens de to andre gruppene har en svarfrekvens på omlag 30 prosent for dette alternativet. Usikkerheten avtar med stigende utdanningskategori.

Ser vi på inntektsnivå finner vi mange av de trekk vi skulle forvente på grunnlag av at det er en hvis sammenheng mellom utdanning og inntekt. Økende inntekt gir økende tilbøyelighet til å svare at EF-medlemskap har liten betydning for arbeidsledigheten. Det

er imidlertid over 50 prosent som mener den vil bli større i inntektsklassene opp til en familieinntekt på 350.000. I den øverste inntektsklassen mener 42,6 prosent at arbeidsledigheten blir større, 13,7 prosent at den blir mindre, mens 40,4 prosent mener at EF-medlemskap har liten betydning for arbeidsledigheten.

FAMILIEINNTÉKT: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ARBEIDSLEDIGHET (1993 - %)				
	Under 150.000	150.000-249.000	250.000-349.000	Over 350.000
Større	54,5	56,4	51,8	42,6
Mindre	10,0	10,5	8,8	13,7
Liten betydning	24,9	29,8	34,3	40,4
Ikke sikker	10,6	3,3	5,1	3,4
	100,0	100,0	100,0	100,1

4.3 Region

Andelen som svarer at det blir større arbeidsledighet ved et EF-medlemskap er minst i Hovedstadsregionen. Her svarer 44,1 prosent at ledigheten vil bli større, noe som er en moderat økning sammenliknet med undersøkelsen i 1992. Hovedstadsregionen har også den største andel som svarer "mindre" (15,5 %) på spørsmålet om EF-medlemskap og virkningen på arbeidsledigheten, men dette er en reduksjon i forhold til 1992-undersøkelsen. 35,9 prosent i Oslo-Akershus svarer at medlemskap vil ha liten betydning. Det er i østlandsområdet utenfor Hovedstadsregionen (59,5 %) og i Nord-Norge (57,5 %) vi finner den største andelen som svarer "større ledighet", men andelen er høy også på Sørlandet, Vestlandet og i Trøndelag. Andelen som svarer "mindre ledighet" ved et EF-medlemskap er redusert i alle regioner med unntak av østlandsområdet utenom Oslo og Akershus.

REGION: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ARBEIDSLEDIGHET (1993 - %)						
	OSLO/ AKHUS	ØVR. ØSTL.	SØR- LAND.	VEST- LAND.	TRND. LAG	NORD- NORGE
Større arb.led.	44,1	59,5	50,0	47,8	53,1	57,5
Mindre	15,5	14,3	10,1	12,3	6,0	10,1
Liten betydning	35,9	24,5	32,2	34,0	33,0	25,7
Ikke sikker	4,4	1,7	7,7	5,9	7,9	6,7
	99,9	100,0	99,9	100,1	100,0	100,0

4.4 Fagorganisering og partivalg

I alle arbeidslivets hovedsammenslutninger er det en klar majoritet som mener at det vil bli større arbeidsledighet ved et EF-medlemskap. Størst er denne andelen blant medlemmene i Yrkesorganisasjonenes sentralforbund (56,4 %) dernest i forbund tilsluttet Landsorganisasjonen (55,7), og til sist medlemmene Akademikernes fellesorganisasjon (46,9 %). Størst tilbøyelighet til å svare "mindre arbeidsledighet" finner vi i YS og AF med en svarfrekvens på omlag 10 prosent. AF-medlemmene har den største svarandelen i kategorien "liten betydning" (40,1 %), mens tilsvarende tall for YS og LO er 33,3 % og 30,0 %.

Sammenliknet med 1992-undersøkelsen er det bare registrert ubetydelige endringer blant LO-medlemmene. I forhold til 1991 er imidlertid situasjonen endret i retning av større tilbøyelighet til å svare "større arbeidsledighet" og mindre tilbøyelighet til å avgi svar i kategoriene "mindre ledighet" og "liten betydning". Dermed er endringen fra 1991 til 1992 bekreftet av undersøkelsen i 1993.

Når det gjelder YS medlemskorps er det registrert en økning i tilbøyeligheten til å svare "større ledighet" fra 1991 til 1992, og denne tendensen forsterkes gjennom 1993-

undersøkelsen. Andelen som svarer "mindre ledighet" og "liten betydning" er redusert gjennom den tilsvarende perioden.

Utviklingen blant AF-medlemmene er i noen grad parallell til utviklingen i YS medlemsmasse. Økende tendens til å mene at et EF-medlemskap gir økt arbeidsledighet, og tilsvarende reduksjon tilbøyeligheten til å svare "liten betydning"/"mindre ledighet".

LO-ORGANISERTE: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ARBEIDSLEDIGHET (1991, 1992 OG 1993 - %)			
	1991	1992	1993
Større arbeidsledighet	39	55,2	55,7
Mindre arbeidsledighet	13	7,9	8,1
Liten betydning	37	30,7	30,0
Ikke sikker	12	6,2	6,3
	101	100,0	100,0

YS-ORGANISERTE: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ARBEIDSLEDIGHET (1991, 1992 OG 1993 - %)			
	1991	1992	1993
Større arbeidsledighet	33	48,3	56,4
Mindre arbeidsledighet	15	11,1	10,3
Liten betydning	38	37,9	33,3
Ikke sikker	13	2,7	-
	101	100,0	100,0

AF-ORGANISERTE: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ARBEIDSLEDIGHET (1991, 1992 OG 1993 - %)			
	1991	1992	1993
Større arbeidsledighet	31	41,8	46,9
Mindre arbeidsledighet	24	10,8	10,7
Liten betydning	42	43,2	40,1
Ikke sikker	3	4,2	2,4
	101	100,0	100,1

Blant nei-partienes - SP, KrF og SV - velgere svarer den største andelen at et EF-medlemskap vil gi større arbeidsledighet. 80,0 % av Senterpartiets velgere, 72,0 prosent av SV-velgerne og 52,1 prosent av velgerkorpset til KrF havner i svarkategorien "større arbeidsledighet. De får følge av nærmere 40 prosent av Arbeiderpartiets velgere. 42,5 prosent av AP-velgerne mener at EF-medlemskap vil ha liten betydning for arbeidsledigheten, mens 13,0 prosent mener at arbeidsledigheten vil bli mindre. Høyres velgere er mest tilbøyelig til å mene at et EF-medlemskap vil ha liten betydning for arbeidsledigheten (50,7 %). 20,9 prosent av Høyres velgerkorps mener at arbeidsledigheten blir større, mens 23,6 prosent tror den blir mindre ved et EF-medlemskap. Blant FrP-velgerne finner vi at 43,5 prosent tror at arbeidsledigheten vil bli større med et EF-medlemskap, 41,2 prosent at medlemskap vil ha liten betydning og 15,3 prosent at arbeidsledigheten vil bli mindre.

Sammenlikning med resultatet fra 1992 viser at det i første rekke har inntruffet en endring i svartilbøyeligheten i FrPs velgerkorps. Her øker andelen som svarer "større ledighet" markert, mens andelen som svarer "mindre ledighet blir vesentlig redusert. Vi kan også legge merke til at blant AP-velgerne er andelen som svarer "større ledighet" stabil, mens svarandelen for "mindre ledighet" blir redusert. i KrFs velgerkorps blir andelen som tror på større ledighet redusert, mens tilbøyeligheten til å svare "liten betydning" øker markert. Med unntak av bevegelsene i FrPs - og i noen grad i KrFs - velgerkorps er situasjonen i 1993 rimelig stabil i forhold til 1992-undersøkelsen.

PARTIVALG: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR ARBEIDSLEDIGHET (1993 - %)						
	SV	AP	SP	KrF	H	FrP
Større	72,0	38,6	80,0	52,1	20,9	43,5
Mindre	1,6	13,0	4,0	11,3	23,6	15,3
Liten betydning	19,4	42,5	13,3	31,6	50,7	41,2
Ikke sikker	7,0	5,9	2,7	5,1	4,8	-
	100,0	100,0	100,0	100,1	100,0	99,9

4.5 Effekt av EF-medlemskap for arbeidsledighet og holdning til medlemskapsspørsmålet

Situasjonen fra 1972 er i arbeidsledighetsspørsmålet endret i den grad at arbeidsledighet er et reelt og dagsaktuelt problem både i Norge og i resten av den industrialiserte verden. EF-området har vært plaget av relativt høy ledighet siden 1970-tallet. Vi har av de undersøkelser vi har gjort om hva folk mener er viktigst for valg av europapolitikk, sett at arbeidsledighetsspørsmålet rangeres høyt, og i noe sterkere grad på nei-siden enn på ja-siden. På denne bakgrunn skulle vi tro at ja-siden i større grad ville mene at EF-medlemskap ville føre til "mindre" ledighet, mens "nei-siden" i størst grad ville være tilbøyelig til å svare "større" på ledighetsspørsmålet. 1991-undersøkelsen bekreftet disse antagelsene. Undersøkelsene i 1991 og 1992 viser at nei-siden oppfører seg i rimelig samsvar med forventningene. 1993-undersøkelsen bekrefter dette inntrykket ved at 75,3 prosent havner i svarkategorien "større", mens 2,6 prosent svarer at medlemskap vil gi mindre ledighet. Ja-siden innfrir ikke forventningen om tro på redusert arbeidsledighet ved et EF-medlemskap, men er i størst grad tilbøyelig til å svare "liten betydning" når det gjelder effekten av EF-medlemskap på arbeidsledigheten (51,5 %), mens 26,8 prosent mener den vil bli mindre. Større interesse knyttes derimot til gruppen av usikre i medlemskapsspørsmålet. Her svarer 40,1 prosent at det vil bli større arbeidsledighet ved et EF-medlemskap, 11,1 prosent at den ville bli mindre, mens 34,4 prosent mente at et EF-medlemskap ville ha liten betydning for arbeidsledigheten. I forhold til 1992-

5. HOLDNING TIL EN EUROPEISK STATSDANNELSE

Resultatet av Maastricht-møtet har satte begrepet "union" inn i en mer aktuell ramme. Debatten før og etter den danske folkeavstemningen bidro ikke til å redusere betydningen av dette spørsmålet. Heller ikke folkeavstemningen i Frankrike høsten 1992 tonet ned betydningen av dette spørsmålet. Aktualiteten må fortsatt sies å være til stede ettersom det skal holdes ny folkeavstemning i Danmark 18. mai. Videre har spørsmålet om i hvilken grad Norge erkjenner unionsmålsetningene blitt brakt på bane i forbindelse med den norske EF-søknaden og innledningen av medlemskapsforhandlingene.

Det er blitt pekt på at sterke krefter ønsker å utvikle EF i en mer føderal retning - dvs. i retning av en statsdannelse. Den nye Traktaten - Unionstraktaten - som ble resultatet av møtet i Maastricht i desember 1991 vil ikke i seg selv omgjøre EF til Europas forenede stater, men det blir tatt skritt i en retning som kan medvirke til å åpne for dette på et senere tidspunkt. Slik sett er spørsmålet om hvordan folk vurderer en europeisk statsdannelse ikke blitt mindre relevant i forhold til 1991-undersøkelsen. Undersøkelsen fra 1991 viste at halvparten svarte at de betraktet en slik statsdannelse som en ulempe. Denne andelen var i 1992 steget til over 60 prosent.

Tall fra årets undersøkelse understreker inntrykket av at en klar majoritet ser på en europeisk statsdannelse som en ulempe (67,8 %), 16,8 prosent ser dette som en fordel, mens 15,5 prosent er usikker i dette spørsmålet.

HOLDNING TIL EUROPEISK STATSDANNELSE (1991, 1992 OG 1993 %)			
	1991	1992	1993
En fordel	20	17,9	16,8
En ulempe	50	61,6	67,8
Ikke sikker	30	20,5	15,5
	100	100,0	100,1

5.1 Kjønn og alder

Hovedforskjellen mellom kvinner og menn i synet på en europeisk statsdannelse er at kvinner er klart mindre tilbøyelig til å svare at dette er en fordel enn hva menn er. Kvinner svarer også i større grad enn menn at en slik statsdannelse er en "ulempe (70,8 %), en hva mennene gjør (64,7 %). Usikkerheten blant kvinner er også noe høyere enn blant menn.

Sammenlikner vi 1993-resultatet med de tidligere undersøkelsene er reduksjonen av usikkerheten et markert trekk, samt at tilbøyeligheten til å mene at en europeisk statsdannelse er en ulempe er økende. Dette gjelder begge kjønn. Blant menn er det en økende andel svar i kategorien fordel sammenliknet med 1992, men resultatet er i underkant av hva 1991-undersøkelsen viste.

Når det gjelder de forskjellige aldersgrupper er usikkerheten størst blant gruppen over 60 år, samtidig som det er her den laveste andelen (62,5 %) svarer at en europeisk statsdannelse er å betrakte som en "ulempe" og den høyeste mener at dette er en fordel (18,7 %). I aldersgruppen mellom 45 og 59 år er andelen som svarer "fordel" omlag 17 prosent, mens andelen som svarer "ulempe" er høyest (72,7 %). Blant de yngste (under 30 år) finner vi den laveste andelen som bruker svarkategorien "fordel" (15,6 %).

KJØNN: HOLDNING TIL EUROPEISK STATSDANNELSE (1992 OG 1993 - %)				
	MENN		KVINNER	
	1992	1993	1992	1993
Fordel	19,8	22,8	13,0	11,0
Ulempe	64,7	64,7	62,3	70,8
Usikker	15,5	12,6	24,7	18,2
	100,0	100,1	100,0	100,0

5.2 Region

Det er ingen vesentlige geografiske forskjeller med hensyn til om folk ser det som en fordel eller ulempe at EF utvikler seg til en samlet stat. Størst andel som ser dette som en ulempe er i østlandsområdet utenfor Hovedstadsregionen (71,9 %), i Nord-Norge (71,7 %) og på vestlandet (71,5 %). Andelen som svarer "ulempe" er 60,7 prosent i ja-sidens høyborg i Hovedstadsregionen. Hvis vi derimot betrakter andelen som ser en statsdannelse som en fordel er dette lavest i Nord-Norge (8,3 %), mens andelen i Nord-Norges tradisjonelle mot-pol i EF-spørsmålet, Hovedstadsregionen, er 24,2 prosent. Størst usikkerhet finner vi i Nord-Norge og Trøndelag.

REGION: HOLDNING TIL EUROPEISK STATSDANNELSE (1993 - %)						
	OSLO/ AKHUS	ØVR. ØSTL.	SØR- LAND.	VEST- LAND.	TRND. LAG	NORD- NORGE
Fordel	24,2	17,4	17,4	14,5	14,1	8,3
Ulempe	60,7	71,9	67,6	71,5	66,5	71,7
Usikker/ ingen oppfatning	15,1	10,7	15,0	14,0	19,4	19,9
	99,9	100,0	100,0	100,0	100,0	99,9

5.3 Partivalg

Det er kun blant Høyres velgere andelen som mener at en europeisk statsdannelse kan betegnes som en fordel kommer opp i 30 prosent. Tilbøyeligheten til å mene at dette er en "ulempe" registreres i over 50 prosent i alle velgerkorpene. Størst tilbøyelighet til å svare ulempe finner vi i nei-partiene SP, KrF og SV med en svarandel på over 80 prosent for dette alternativet. Blant Arbeiderpartiets og Høyres velgere er andelen som svarer "ulempe" omlag 60 prosent, mens 51,5 prosent av FrP-velgerne havner i denne kategorien.

Sammenliknet med undersøkelsen i 1992 er det størst endring blant FrP-velgerne. Her svarte i 1992 den største andelen at de så en europeisk statsdannelse som en fordel (44,6 %), mens 33,7 prosent så dette som en ulempe. I 1993-undersøkelsen er dette forholdet endret.

PARTIVALG: HOLDNING TIL EUROPEISK STATSDANNELSE (1993 - %)						
	SV	AP	SP	KrF	H	FrP
Fordel	11,4	21,7	-	6,3	30,0	28,0
Ulempe	80,5	60,5	84,4	85,5	59,0	51,5
Usikker/ ingen oppfatning	8,0	17,8	15,6	8,2	11,0	20,6
	99,9	100,0	100,0	100,0	100,0	100,1

5.4 Holdning til europeisk statsdannelse og holdning til EF-medlemskap

På bakgrunn av at begrepet 'selvråderett' stod sentralt i debatten i 1972, og at dette fortsatt betraktes som "viktigst for valg av europapolitikk" for svært mange på nei-siden, forventet vi at det på nei-siden ville være en klar tendens til å betrakte en EF-statsdannelse som en ulempe. På den annen side var det liten grunn til å forvente at en

overveiende del av ja-siden ville se det som en fordel at EF utviklet seg i retning av en stat. Dette bl.a. fordi tidligere målinger har vist at det var svært få som så på en "utvikling i retning av Europas forenede stater" som "viktigst for norsk europapolitikk". Det finnes heller ingen sterk føderal politisk tradisjon i Norge, snarere tvert om. I så måte bekreftet målingene i 1991 og 1992 de antagelser vi hadde om holdningene til Europas forenede stater i regi av EF.

Målingen i 1993 viser også at den største andelen på ja-siden er tilbøyelig til å svare "ulempe" på spørsmålet om hvordan de vurderer en statsdannelse i EF-regi (52,8 %), mens 36,0 prosent ser dette som en fordel. På nei-siden svarer hele 84,0 prosent "ulempe", mens 11,5 prosent er usikre. Blant gruppen av usikre i EF-spørsmålet svarer 17,1 prosent "fordel" på spørsmålet om hvordan de vurderer Europas forenede stater i EF-regi, 55,6 "ulempe", mens 27,3 prosent er usikker. Sammenliknet med de tidligere undersøkelsene viser at andelen som svarer "ulempe" er økende i alle grupper uavhengig av hvilket standpunkt en inntar i EF-standpunktet. Slik sett kan slagord av typen "ja til EF, nei til Union" muligens forsvares.

Utviklingen som har funnet sted gir indikasjoner på at eventuelle føderale strømninger i den norske befolkning fortsatt er på retur. Dette kan ha sammenheng med vedtaket i Maastricht i desember 1991 og den påfølgende debatt i våre europeiske naboland. Folkeavstemningen i Danmark og Frankrike er viktige elementer i dette bildet, men også den britiske ratifikasjonsprosess og den generelle sendrektighet i den politiske behandlingen av Traktaten i mange medlemsstater. Hvis vi velger dette som forklaringsfaktor betyr det at debatten om disse spørsmål har konkretisert EFs unionsplaner, at denne debatten har trengt gjennom i norsk opinion og gitt seg utslag i en økende tendens til å ta stilling til dette spørsmålet. Målet på dette er den reduserte tendens til å svare "usikker" med hensyn til statsdannelse i EF-regi. Økt stillingstaken som resultat av eventuelt økt bevissthet har i så tilfelle ført til at en større andel betrakter Europas forenede stater i EF-regi som en ulempe.

HOLDNING TIL EF-MEDLEMSKAP: HOLDNING TIL STATSDANNELSE I EF (1992 OG 1993 - %)						
	1992			1993		
	JA	NEI	USIKKER	JA	NEI	USIKKER
Fordel	38,1	3,6	14,4	36,0	4,5	17,1
Ulempe	44,9	81,7	53,5	52,8	84,0	55,6
Usikker	17,1	14,7	34,1	11,2	11,5	27,3
	100,1	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

6. VELFERDSORDNINGER OG EF-MEDLEMSKAP

Velferdsstaten har vært satt under debatt i flere sammenhenger i de senere år. Det er trolig at begrep som "velferd", "velferdsstat" og "velferdssamfunn" kommer til å få innpass i debatten om EF. Til nå har dette vært et område som i mindre grad har vært debattert i forhold til EF-medlemskap enn det vi kanskje kunne forvente. I et forsøk på å unngå å måle folks holdninger til konseptet velferdsstat som sådan - for eller mot - på bakgrunn av politisk oppfatning etc., valgte vi en spørsmålsstilling knyttet til offentlige velferdsordninger. I forhold til 1991-undersøkelsen er spørsmålsstillingen i 1992 og 1993 ikke knyttet til utviklingen av velferdsordninger, men bare til om de offentlige velferdsordninger blir bedre, dårligere eller om EF-medlemskap har liten betydning. I vår videre behandling velger vi å se vekk fra denne forskjellen.

I 1991-undersøkelsen svarte 30 prosent at de trodde de offentlige velferdsordningene ville bli dårligere ved norsk EF-medlemskap, 6 prosent svarte "bedre", mens 49 prosent var usikre. I april 1992 svarte 41,5 prosent at de trodde velferdsordningene ville bli "dårligere", 8,5 prosent at de ville bli bedre, mens usikkerheten ble redusert til 39,7 prosent.

Hovedinntrykket av 1993-undersøkelsen er at den bekrefter funnene fra 1992. 8,3 prosent svarer "bedre", 40,9 prosent oppgir "dårligere velferdsordninger", mens 43,5 prosent mener at EF-medlemskap vil ha liten betydning for utviklingen av de offentlige velferdsordningene. Sammenliknet med 1992 er det en viss tendens i retning av økt oppslutning om "liten betydning" som svaralternativ, noe som først og fremst gir seg utslag i redusert usikkerhet.

EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR UTVIKLINGEN AV OFFENTLIGE VELFERDSORDNINGER (1991, 1992 og 1993 - %)			
	1991	1992	1993
Bedre	6	8,5	8,3
Dårligere	30	41,5	40,9
Liten betydning	49	39,7	43,5
Usikker	15	10,2	7,4
	100	99,9	100,1

6.1 Kjønn og alder

Kvinner og menn er rimelig lik i sin vurdering med hensyn til hvorvidt de offentlige velferdsordningene vil bli bedre av et EF-medlemskap. Henholdsvis 7,5 og 9,0 prosent avgir svar i denne kategorien. Når det gjelder synet på hvorvidt et EF-medlemskap vil svekke de offentlige velferdsordningene er kvinner mer tilbøyelig enn menn til å mene dette. 45,7 prosent av kvinnene og 35,9 prosent av mennene svarer at de tror et EF-medlemskap vil gi "dårligere velferdsordninger". Sammenliknet med 1992 ser vi at kvinner og menn her har skilt lag. Menn har redusert sin tilbøyelighet til å svare "dårligere", mens det blant kvinnene er registrert en forsiktig økning i tendensen til å mene at velferdsordningene blir dårligere. I 1992 var det liten forskjell på kvinner og menn på dette feltet. I første rekke finner vi igjen denne endringen som større tilbøyelighet blant menn til å mene at EF-medlemskap har "liten betydning" (49,9 %), mens det blant kvinnene er 37,7 prosent i denne svarkategorien. Kvinner og menn er i mindre grad ulike med hensyn til usikkerhet i dette spørsmålet i 1993 enn i 1992. Dette indikerer at den er mer redusert blant kvinner enn blant menn i forhold til undersøkelsen i 1992.

I aldersgruppen over 60 år er det størst tilbøyelighet til å svare "dårligere" på spørsmålet om velferdsordninger og EF-medlemskap (47,3 %). Disse får følge av 42,2 prosent i gruppen mellom 30 og 44 år. I den yngste aldersgruppen svarer den største andelen (41,6

%) at EF har liten betydning for velferdsordningene. I gruppen mellom 45 og 59 år er den tilsvarende andelen 50,2 prosent, mens 36,7 "dårligere". Det er blant de yngste vi i 1993-undersøkelsen finner den laveste andelen som svarer "dårligere" (36,2 %), og den høyeste andelen som svarer "bedre" (11,6 %)

ALDER OG KJØNN: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR UTVIKLINGEN AV OFFENTLIGE VELFERDSORDNINGER (1993 - %)							
	MENN	KVIN.		UND. 30 ÅR	30 - 44 ÅR	45 - 59 ÅR	OVER 60 ÅR
Bedre	7,5	9,0		11,6	8,6	5,6	6,1
Dårligere	35,9	45,7		36,2	42,2	36,7	47,3
Liten betyd.	49,9	37,3		41,6	45,2	50,2	39,1
Ikke sikker	6,8	8,1		10,7	4,0	7,5	7,4
	100,1	100,1		100,1	100,0	100,0	99,9

6.2 Utdanning og inntekt

Det er i gruppen med den lengste utdanningen - universitets- og høyskoleutdannede - vi finner den høyeste andelen som svarer at et EF-medlemskap har liten betydning for utviklingen av offentlige velferdsordninger (48,4 %). Det er også i denne gruppen vi finner den laveste usikkerheten (4,0 %), mens andelen som svarer "dårligere" på spørsmålet om de offentlige velferdsordningene er 39,5 prosent. Når det gjelder de andre utdanningskategoriene er andelen som svarer "dårligere" noe over 40 prosent. Blant de med grunnskoleutdanning er det 37,2 prosent som mener at EF-medlemskap vil ha liten betydning, mens usikkerheten er på 14,0 prosent. I gruppen med videregående opplæring svarer 44,5 prosent liten betydning, mens 5,3 prosent er usikre.

Tilbøyeligheten til å svare "liten betydning" er økende med økende inntekt, mens troen på bedre velferdsordninger med et EF-medlemskap er i intervallet mellom 3 og 10 prosent i alle inntektsgrupper. Andelen som mener de offentlige velferdsordningene blir dårligere er lavest i den høyeste inntektsklassen og størst i inntektsgruppen under 150.000. Det er i den sistnevnte gruppen vi også finner den største usikkerheten (12,4 %)

FAMILIEINNTÉKT: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR UTVIKLINGEN AV OFFENTLIGE VELFERDSORDNINGER (1993 - %)				
	Under 150.000	150.000- 249.000	250.000- 349.000	Over 350.000
Bedre	3,2	8,2	5,8	9,5
Dårligere	53,7	42,0	39,5	35,2
Liten betydning	30,7	43,5	49,2	51,7
Ikke sikker	12,4	6,3	5,4	3,6
	100,0	100,0	99,9	100,0

6.3 Region

I Nord-Norge og på østlandsområdet utenfor Hovedstadsregionen er tilbøyeligheten til å oppgi "dårligere velferdsordninger" ved et EF-medlemskap høyest, og tilsvarende lavest for Hovedstadsregionen (33,6 %). Andelen som svarer "liten betydning" er høyest i Hovedstadsregionen (52,4 %) og lavest i Nord-Norge (37,7 %) og i Trøndelag (38,5 %). Sørlandet er den regionen med størst usikkerhet i dette spørsmålet (10 %), mens Hovedstadsregionen har lavest usikkerhet (5,1 %). Tilbøyeligheten til å mene at EF-medlemskap vil gi bedre offentlige velferdsordninger er størst i Trøndelag (12,2 %), og lavest på Vestlandet (6,7 %).

Sammenliknet med undersøkelsen i 1992 er bildet stabilt. Hovedforskjellen var at vi i 1992 i større grad kunne lese ut polariseringen mellom Nord-Norge og Hovedstadsregionen i dette spørsmålet omtrent slik vi ser det i spørsmålet om norsk EF-medlemskap.

REGION: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR UTVIKLINGEN AV OFFENTLIGE VELFERDSORDNINGER (1993 - %)						
	OSLO/ AKHUS	ØVR. ØSTL.	SØR- LAND.	VEST- LAND.	TRND. LAG	NORD- NORGE
Bedre velf.ord.	8,9	8,6	8,4	6,7	12,2	7,2
Dårligere	33,6	49,0	39,3	43,1	43,2	47,4
Liten betydning	52,4	32,7	42,2	44,0	38,5	37,7
Ikke sikker	5,1	9,7	10,0	6,3	6,1	7,7
	100,0	100,0	99,9	100,1	100,0	100,0

6.4 Partivalg

Det er nei-partienes velgere, i første rekke SV og SP, som i størst grad er tilbøyelig til å svare at de offentlige velferdsordningene blir dårligere ved et EF-medlemskap. Den største andelen av ja-partienes velgere, samt i velgerkorpset til KrF, mener at EF-medlemskap i denne sammenheng har liten betydning. KrF- og Høyrevelgerne er i størst grad tilbøyelig til å mene at det blir bedre offentlige velferdsordninger ved et EF-medlemskap (14,3 % og 13,4 %), mens henholdsvis 34,4 prosent (KrF-velgerne) og 20,2 prosent (høyrevelgerne) svarer "dårligere". I forhold til 1992-undersøkelsen har FrP- og KrF-velgerne i større grad blitt tilbøyelige til å svare "liten betydning". Blant Arbeiderpartiets velgere er situasjonen omlag tilsvarende den som ble avdekket i 1991 og 1992.

PARTIVALG: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR UTVIKLINGEN AV OFFENTLIGE VELFERDSORDNINGER (1993 - %)						
	SV	AP	SP	KrF	H	FrP
Bedre	5,2	9,1	2,7	14,3	13,4	2,2
Dårligere	59,0	27,8	73,0	34,4	20,2	31,6
Liten betydning	28,3	53,0	21,8	46,0	62,8	61,2
Ikke sikker	7,5	10,1	2,5	5,4	3,6	5,0
	100,0	100,0	100,0	100,1	100,0	100,0

6.5 Holdning til EF-medlemskap og effekt av EF-medlemskap for utviklingen av velferdsordninger

I utgangspunktet burde vi forvente en tendens som tilsa at ja-siden i stor grad var tilbøyelige til å mene at velferdsordningene ville bli bedre med et EF-medlemskap, og i minst utstrekning svarte at de ville bli "dårligere". Tilsvarende ville vi forvente at nei-siden i minst grad svarte at de offentlige velferdsordninger ble bedre og i størst grad mente de ville bli dårligere. Resultatet fra 1991- og 1992-undersøkelsen tilsier at denne antagelsen må modifiseres med hensyn til ja-siden i retning av at de i større grad vil være tilbøyelig til å mene at EF-medlemskap vil ha liten betydning for de offentlige velferdsordningene framfor å mene at de blir bedre eller dårligere.

For nei-siden er resultatet i tråd med forventningene. 62,0 prosent av nei-siden mener at velferdsordningene vil bli dårligere og bare 4,1 prosent svarer "bedre". Andelen som svarer "dårligere" er redusert i forhold til 1992-undersøkelsen, men er i overkant av resultatet fra 1991. Ja-siden oppfører seg i tråd med våre korrigerede forventninger, og 67 prosent svarer at EF-medlemskap har liten betydning for offentlige velferdsordninger. På dette spørsmålet er stabilitet det mest dekkende begrep når det gjelder hvordan ja-siden svarer på dette spørsmålet i forhold til undersøkelsene i 1991 og 1992. Av større interesse er usikkergruppen i medlemskapsspørsmålet. Her mener 34,5 prosent at

velferdsordningene vil bli dårligere ved et EF-medlemskap, 7,9 prosent svarer "bedre", mens 42,4 prosent mener at EF-medlemskap vil ha liten betydning. Totalt sett går tendensen i retning av at nei-siden og usikkergruppen i spørsmålet om norsk EF-medlemskap i økende grad mener at medlemskap vil ha liten betydning for de "offentlige velferdsordninger", mens ja-siden svært stabil i forhold til denne problemstillingen.

HOLDNING TIL EF-MEDLEMSKAP: EFFEKT AV EF-MEDLEMSKAP FOR UTVIKLINGEN AV OFFENTLIGE VELFERDSORDNINGER (1992 OG 1993 - %)						
	JA		NEI		USIKKER	
	1992	1993	1992	1993	1992	1993
Bedre	15,3	15,3	4,1	4,1	6,4	7,9
Dårligere	12,4	13,3	68,7	62,0	39,4	34,5
Liten betydning	68,0	67,0	20,4	29,0	30,5	42,4
Ikke sikker	4,2	4,4	6,7	4,9	23,7	15,2
	99,9	100,0	99,9	100,0	100,0	100,0

7. OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

Sammenliknet med tall fra 1972 er det i dag en mindre andel som mener at den økonomiske vekst vil bli større med et EF-medlemskap, mens gruppen av usikre i dette spørsmålet er større enn i 1972. I forhold til de tidligere undersøkelsene bekrefter og forsterker årets undersøkelse dette inntrykket. Troen på større økonomisk vekst er sterkest blant menn, økende med økende inntekt og utdanning og større for personer bosatt i østlandsområdet enn andre steder. Blant partienes velgere var det ja-partienes, FrP, Høyre og Arbeiderpartiet, velgere som i størst grad mente veksten ville bli større. Dette gjenspeiles også i at 65,1 prosent av ja-siden mente det ville bli større vekst ved et EF-medlemskap. Nei-siden var i størst utstrekning tilbøyelig til å svare "mindre vekst".

Når det gjelder standarden på norsk miljøpolitikk ved et EF-medlemskap er andelen som tror denne blir høyere vesentlig mindre enn de som tror standarden blir lavere eller at medlemskap i EF vil ha liten betydning. Sammenliknet med 1992-undersøkelsen er det i 1993 en økende tendens til å svare "liten betydning". Blant velgerne kommer de klareste meldingene fra SV og SPs velgerkorps i form av tro på redusert standard på norsk miljøpolitikk ved et EF-medlemskap. Vi registrerer også at menn og kvinner oppfatter EF-medlemskapets effekt på miljøpolitikken noe forskjellig. Imidlertid er det den enkeltes standpunkt i forhold til EF-medlemskap som i størst grad korresponderer med hva man tror blir konsekvensen av medlemskap for standarden på miljøpolitikken. Gjennom Landbrukets Utredningskontors månedlige barometeret for europapolitikk har vi registrert en reduksjon av andelen som svarer at miljøpolitikk er viktigst for norsk europapolitikk, og dette har i like stor grad vært en tendens for ja- og nei-siden med hensyn til spørsmålet om norsk EF-medlemskap.

Nær halvparten mener at et EF-medlemskap vil føre til større arbeidsledighet. Dette er omlag tilsvarende som i 1992, men en klart større andel enn i 1991-undersøkelsen. Slik sett er det en vesentlig endring i forhold til 1972. Troen på økt ledighet ved medlemskap avtar med økende utdanning og inntekt, og i disse gruppene er det tilbøyeligheten til å mene at EF-medlemskap har liten betydning for arbeidsledigheten som er mest utbredt.

55,7 prosent av LO-medlemmene og 56,4 av de YS-organiserte mener at arbeidsledigheten vil øke som et resultat av EF-medlemskap. Nei-partienes velgere er i størst grad tilbøyelig til å svare "større" og disse får følge av betydelige deler av Arbeiderpartiets og FrPs velgere.

I den grad debatten om Unionstraktaten - Maastricht-avtalen - har satt statsdannelse på dagsorden har det ikke medvirket til en økt positiv holdning i den norske opinion til Europas forenede stater i regi av EF. 67,8 prosent svarer at de ser det som en ulempe at EF utvikler seg til en samlet stat. Her er også den største andelen på ja-siden enig med majoriteten på nei-siden i at dette ville være en ulempe. Dette er i stor grad en bekreftelse på undersøkelsene fra 1991 og 1992, men hvor andelen som svarte "ulempe" i 1993 var større enn andelen i de tidligere undersøkelsene.

Når det gjelder hvordan folk tror de offentlige velferdsordninger vil utvikle seg med et EF-medlemskap, er det mest framtrødende trekk den lave andelen svar i kategorien "bedre". I stor utstrekning mener folk at velferdsordningene vil bli dårligere eller at et EF-medlemskap vil ha liten betydning. Økende inntekt gir større tilbøyelighet til å mene at EF-medlemskap vil ha liten betydning for de offentlige velferdsordningene, mens andelen som svarer "dårligere" synker. Senterpartiets og SVs velgere svarer i stor utstrekning "dårligere" på spørsmålet om velferdsordningene, mens ja-partiene og KrFs velgerkorps i størst grad mener at EF-medlemskap har liten betydning. Den største andelen som mener at de offentlige velferdsordningene blir bedre finner vi i velgerkorpene til Høyre og KrF med en svarfrekvens på omlag 14 prosent. På ja-siden svarte 15,3 prosent at de trodde velferdsordningene ville bli bedre, mens 67 prosent svarte "liten betydning". På nei-siden sa 62,0 prosent "dårligere", mens 29,0 prosent svarte "liten betydning". Det er på nei-siden den største endringen finner sted ved at andelen som svarer "dårligere" reduseres, mens andelen som mener at medlemskap har liten betydning øker i forhold til 1992.

Sett under ett er tendensen at der hvor den ene av sidene i medlemskapsspørsmålet kan se ut til å ha ett sterkt argument, vil de som tilhører den andre siden i stor grad være tilbøyelig til å mene at medlemskap har liten betydning for akkurat dette spørsmålet.

Dette bekrefter det inntrykk som dannet seg gjennom undersøkelsene i 1991 og 1992. Eksempelvis mener 62,0 prosent av nei-siden at de offentlige velferdsordninger vil bli dårligere med EF-medlemskap. På ja-siden mener 67,0 prosent at medlemskap har liten betydning for velferdsordningene, mens 15,3 prosent mener de vil bli bedre. Den samme tendensen finner vi i spørsmålet om arbeidsledighet. I 1991-undersøkelsen fant vi også denne tendensen i svarene på spørsmålet om økonomisk vekst, med den forskjell at den største andel av nei-siden falt ned på et "liten betydning" svar. I 1992 ble dette bildet endret ved at nei-siden i større grad trodde på mindre vekst. Denne endringen har holdt seg også i 1993. På ja-siden svarer 65,1 prosent større vekst, mens 46,4 prosent av nei-siden mener EF-medlemskap gir mindre økonomisk vekst. I spørsmålet om standarden på norsk miljøpolitikk finner vi den største andelen av ja-siden i svarkategorien "liten betydning", mens omlag 50 prosent av nei-siden svarer "lavere standard". Tendensen er også tydelig med hensyn til ja- og nei-partier, men hvor Arbeiderpartiets og FrPs velgere i spørsmålet om arbeidsledighet avviker noe med hensyn til effekten av et EF-medlemskap i forhold til høyrevelgerne.

I 1992 formulerte vi følgende problemstilling:

"Det spørsmålet som reiser seg er i hvilke grad det er standpunkt i EF-saken som er retningsgivende i forhold til hva folk mener et slikt medlemskap vil resultere i, eller om det er hvilke konsekvenser folk mener et EF-medlemskap vil ha som danner grunnlag for holdning til medlemskapsspørsmålet".

Vi pekte videre på at vår undersøkelse ikke kunne gi noe konkret svar på dette spørsmålet, og at vi burde ta begge sammenhenger i betraktning med hensyn til å forklare de respektive standpunkter og meninger. Denne problemstillingen er relevant også i 1993, og vi kan fortsatt ikke trekke slutninger om hvilke mekanismer som her er virkningsfulle.

Ser vi derimot på usikkergruppen i spørsmålet om EF-medlemskap vil ikke denne være i en situasjon der standpunktet til EF-medlemskap er avgjørende for hva folk mener effekten av medlemskap blir. Tendensen er at denne gruppen vil ha en svarfordeling som vil ligge mellom ja-siden og nei-siden målt i andel i den enkelte svarkategori, med unntak for tilbøyeligheten til å svare "usikker". Denne er høyere i gruppen av usikre i

medlemskapsspørsmålet. Vi ser at den største andelen av denne gruppen (usikker i medlemskapsspørsmålet) i spørsmålet om økonomisk vekst faller i kategorien "liten betydning", og det samme er tilfelle på spørsmålet om standarden for norsk miljøpolitikk. Derimot mener omlag 40 prosent i denne gruppen at arbeidsledigheten vil bli større ved et EF-medlemskap, og at det er en ulempe med en europeisk statsdannelse. Størstedelen svarer også medlemskap vil ha liten betydning for de offentlige velferdsordningene.

En konklusjon som kan trekkes er at ja- og nei-siden er klart uenige med hensyn til å vurdere effekter av et EF-medlemskap. Den bakenforliggende årsak kan være vesentlige forskjeller med hensyn til å prioritere betydningen av forskjellige forhold. Dette var tilfelle både i 1991 og 1992 undersøkelsene, og er i stor grad bekreftet av 1993-resultatene. Forskjellen med hensyn til vurderingen av hvorvidt EF-medlemskap har innvirkning på et gitt område eller ikke, kan vitne om dette. Dermed er situasjonen fortsatt at ja- og nei-siden hverken er enige om hva som er viktig, hvilke effekter dette har, eller om det i det hele tatt har noen effekt. Slik sett snakker ikke motstandere og tilhengere samme språk.

Litteratur

Bjørklund, Tor: *Mot strømmen. Kampen mot EF 1961-1972*, Universitetsforlaget 1982

Statistisk sentralbyrå: *Folkeavstemningen om EF*, hefte I, NOS A 522, Oslo 1972

Statistisk sentralbyrå: *Folkeavstemningen om EF*, hefte II, NOS A 544, Oslo 1973

Strøm, Bjørn: *Opinionsholdninger til EF-medlemskap og europapolitikk høsten 1991*, Notat 1/91, Landbrukets Utredningskontor, 1991

Strøm, Bjørn: *Opinionen og meninger om effekten av EF-medlemskap*, Notat 4/1991, Landbrukets Utredningskontor, 1991

Strøm, Bjørn: *Opinionen om EF-medlemskap og europapolitikk våren 1991*, Notat 6/91, Landbrukets Utredningskontor, 1991

Strøm, Bjørn: *Opinionen om EF-medlemskap og europapolitikk høsten 1991*, Notat 11/91, Landbrukets Utredningskontor, 1991

Strøm, Bjørn: *Opinionen og meninger om effekten av EF-medlemskap*, Notat 4/1992, Landbrukets Utredningskontor, 1992

Strøm, Bjørn: *Opinionen om EF-medlemskap og europapolitikk våren 1992*, Notat 6/92, Landbrukets Utredningskontor, 1992

Strøm, Bjørn: *Opinionen om EF-medlemskap og europapolitikk høsten 1992*, Notat 3/93, Landbrukets Utredningskontor, 1993

Valen, Henry: *Norsk EF-opinion*, Paper til konferanse om EUROPEISK INTEGRASJON - NORGE OG SVERIGE PÅ SAMME KURS. 28. september 1989 i Norges ambassade, Stockholm 1989

LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR

PUBLIKASJONSLISTE, APRIL 1993

LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTORS NOTAT-SERIE:

NOTAT 2/89 - STIKSRUD, HELGE: EF's LANDBRUKSPOLITIKK

NOTAT 7/89 - HELGESEN, HILDE: MILJØPOLITIKKEN I EF

NOTAT 9/89 - BOLLE, AKSEL: EF's INDRE MARKED OG TRANSPORTPOLITIKKEN

NOTAT 10/89 - KVAAL, GUDBRAND: NORSK SKOGBRUK OG UTVIKLINGEN AV EF's INDRE MARKED

NOTAT 11/89 - STRØM, BJØRN: NOEN PROBLEMSTILLINGER VEDRØRENDE FISKERISEKTOREN OG EF

NOTAT 12/89 - SELJEGARD, STEINAR: EF's STRUKTUR- OG REGIONALPOLITIKK

NOTAT 13/89 - CAPPELEN, ÅDNE og ERIK STORM: NORGES TILPASNING TIL EF's INDRE MARKED - HARMONISERING AV INDIREKTE SKATTER

NOTAT 14/89 - NORDNES, ODDVAR M: MEDLEMSKAPSAVTALEN I 1972 - ET TILBAKEBLIKK

NOTAT 15/89 - NORDNES, ODDVAR M: LANDBRUKET I BAYERN

NOTAT 1/90 - STRØM, BJØRN: UTVIKLINGEN AV INTERNASJONALE ORGANISASJONER ETTER KRIGEN

NOTAT 2/90 - NORDNES, ODDVAR M: OECD's LANDBRUKSPOLITISKE ROLLE

NOTAT 4/90 - HAGELIA, AYSE M BULAK: ROMATRAKTATEN - EN KORTFATTET PRESENTASJON

NOTAT 8/90 - ECKHOFF, TORSTEIN: EF og GRUNNLOVEN

NOTAT 12/90 - HAGELIA, AYSE M BULAK: EF's SOSIALE DIMENSJON

NOTAT 13/90 - STRØM, BJØRN: GATT - EF - EFTA; KONKURRANSE-REGLER, STATSTØTTE OG ANTI-DUMPING

NOTAT 3/91 - ECKHOFF, TORSTEIN: TRENGER VI EN EØS-AVTALE?

NOTAT 5/91 - LANGVIK, IVAR: SVERIGE OG EF

NOTAT 7/91 - STRØM, BJØRN: OLJESEKTOREN OG EF

NOTAT 9/91 - HAGELIA, AYSE M BULAK: OFFENTLIGE UTGIFTER OG INNTEKTER OG KONSEKVENSER AV EF-MEDLEMSKAP

NOTAT 1/92 - STRØM, BJØRN: NOEN SAMFUNNSØKONOMISKE KONSEKVENSER AV ET EF-MEDLEMSKAP

NOTAT 2/92 - DAGESTAD, BÅRD: OVERNASJONALITET I EF's STYRINGSSTRUKTUR OG RETTSSYSTEM, DEL I; INSTITUSJONANE

NOTAT 3/92 - DAGESTAD, BÅRD: OVERNASJONALITET I EF's STYRINGSSTRUKTUR OG RETTSSYSTEM, DEL II; RETTSSYSTEMET

NOTAT 4/92 - STRØM, BJØRN: OPINIONEN OG MENINGER OM EFFEKTEN AV EF-MEDLEMSKAP

NOTAT 5/92 - STRØM, BJØRN: UNIONSTRAKTATEN

NOTAT 6/92 - STRØM, BJØRN: OPINIONEN OM EF-MEDLEMSKAP OG EUROPAPOLITIKK VÅREN 1992

NOTAT 7/92 - SNAPA, BERNT KR.: EØS-AVTALEN OG LANDBRUKET

NOTAT 8/92 - STRØM, BJØRN: EØS-AVTALEN. NOEN HOVEDTREKK

NOTAT 9/92 - HAGELIA, AYSE M BULAK: ENERGIPOLITIKK OG EF. NOEN PROBLEMSTILLINGER

NOTAT 1/93 - ØSTERUD, ØYVIND: UTENRIKS- OG SIKKERHETSPOLITIKK I DET NYE EUROPA

NOTAT 2/93 - SNAPA, BERNT KR.: ER ET ROBUST LANDBRUK LIK ET EF-TILPASSET LANDBRUK? EN KOMMENTAR TIL ST. PRP. NR. 8 (1992-93)

NOTAT 3/93 - STRØM, BJØRN: OPINIONEN OM EF-MEDLEMSKAP OG EUROPAPOLITIKK HØSTEN 1992

NOTAT 4/93 - BORG, KNUT OG RAGNHILD NERSTEN: SAMMENLIKNING AV MATVAREPRISER I NORGE, FINLAND, DANMARK, TYSKLAND OG NEDERLAND

NOTAT 5/93 - STRØM, BJØRN: SUBSIDARITETSPRINSIPPET

NOTAT 6/93 - HAGELIA, AYSE M BULAK: UNIONSTRAKTATEN - DEN ØKONOMISKE OG MONETÆRE UNION

LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTORS RAPPORT-SERIE

RAPPORT 1/89 - HELGEN, STEINAR, NILS KRISTIAN NERSTEN OG ODDBJØRN RISETH: KONSEKVENSER FOR JORDBRUKSINNTÆKTENE AV ET EVENTUELT EF-MEDLEMSKAP BEREGNET VED HJELP AV MODELLBRUKSSYSTEMET

RAPPORT 1/90 - STRØM, BJØRN: VEIEN TIL EØS. FRA OEEC TIL EØS. HANDELSPOLITISK ORGANISERING I VEST-EUROPA, UNIVERSITETSFORLAGET, 1991 (KR. 170,-)

RAPPORT 1/92 - CAPPELEN, ÅDNE, TOR SKOGLUND, OG ERIK STORM: SAMFUNNSØKONOMISKE VIRKNINGER AV ET EF-TILPASSET JORDBRUK

RAPPORT 2/92 - NERSTEN, NILS KRISTIAN, HÅKON AASS OG JON LØYLAND: STRUKTURTILPASNING TIL EF's LANDBRUKSPOLITIKK

RAPPORT 3/92 - INGEBORGRUD, OLE-JAKOB: NORSK MEIERI OG KJØTTINDUSTRI I EF. EN KONSEKVENSANALYSE.

LU-INFO - INFORMASJONSBULLETTIN FRA LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR (CA. 10 NUMMER PR. ÅR)

**BESTILLING AV PUBLIKASJONER:
LANDBRUKETS UTREDNINGSKONTOR
POSTBOKS 9347 - GRØNLAND
0135 OSLO**